

Dagens frågor

Front mot vilda strejker

Det goda förhållandet mellan parterna på den svenska arbetsmarknaden har varit en nästan legendarisk företeelse. Respekten för givna utfästelser har gjort det möjligt att successivt och i stort sett utan uppslitande strider trygga och bygga ut välståndet.

Det är därför oroande att antalet vilda strejker åter vuxit. Under mars månad blev det en rekordökning av antalet förlorade arbetsdagar: första kvartalet 1979 tappades sammanlagt 15 500 på grund av vilda strejker. Motsvarande siffra för samma tid i fjol var 621. Motiveringen till konflikterna har mestadels varit att tjänstemännen skulle haft en gynnsammare löneutveckling i de lokala förhandlingarna och att löneskillnaderna skulle ha ökat under den nu gällande avtalsperioden.

I detta sammanhang är det av mindre intresse om missnöjet är berättigat eller inte. VIDA väsentligare är att det under inga omständigheter får betraktas som godtagbar anledning till avtalsbrott. Följaktligen var det tillfredsställande att LO-chefen Gunnar Nilsson insåg vart det höll på att bära hän. I ett gemensamt uttalande tillsammans med SAF:s Olof Ljunggren och PTK:s Ingvar Seregard i början på april tog han bestämt avstånd från de avtalsstridiga konflikterna. Där poängterades bl.a.:

"SAF, LO och PTK vill starkt framhålla vikten av att ingångna avtal hålls. Störningar i företagen genom vilda konflikter minskar företagens lönebetalningsförmåga. Av dessa skäl tar både fackföreningsrörelsen och arbetsgivar sidan starkt avstånd från de vilda konflikterna. Konflikter som leder till arbetsnedläggelse under gällande kollektivavtal äventyrar och undergräver vårt förhandlingssystem."

Det är klara verba. Det är bra att de sägs, även om det är synd att det skall vara nödvändigt. All erfarenhet visar ju att samtliga parter förlorar på vilda konflikter. På kort sikt och i speciella lägen kan de strejkande kanske pressa fram vissa fördelar. Men oönligen stridsåtgärder gynnar huvudsakligen politiska extremister och mullvaderiet på arbetsplatserna. Mest betänkligt är dock att de leder till att parterna på arbetsmarknaden inte längre kan lita på varandra.

En del tycks vilja bagatellisera eller rent av idealisera vilda strejker. Så skedde bl.a. i samband med gruvkonflikten i början på 1970-talet. Somliga har t.o.m. försvarat den strejk som ett antal assistenter vid Stockholms läns landstings behandlingshem för psykiskt och socialt handikappade drog igång i april.

Ett beklämmande intryck ger de krav som vissa LO-anslutna ställt på Gunnar Nilssons avgång därför att han gjorde sitt uttalande om de vilda strejkerna tillsammans med tjänstemännens och arbetsgivarnas företrädare. Är LO-chefens åsikter felaktiga, nå så tala om det då och motivera varför! Är de däremot korrekta kan det inte vara fel att lägga fram dem i sällskap med andra. Synpunkterna blir inte sämre för det.

Alla avtalsförhandlingar består i att ge och ta. Ingen part kan omedelbart få igenom alla sina krav. Många yrkanden får tas upp på nytt i kommande omgångar. Det är då de skall aktualiseras. Det är då parterna har möjlighet att utnyttja konfliktvapnet om ingenting annat hjälper – men inte när som helst under löpande avtalsperiod. Vilda strejker måste bekämpas. De får inte bli lönsamma.

Spartips för AMU

Ett sätt att försöka råda bot på arbetslöshe-

ten bland ungdomarna är att förbättra deras yrkesutbildning och därmed deras chanser till arbete. Arbetsmarknadsutbildningen (AMU) ordnar därför "bristyrkesutbildningar" vid ca 50 AMU-centra över hela landet.

I Hägernäs i Stockholms förorter finns tex en ettårig sekreterarkurs för ungdomar som fyllt 20 år och genomgått 3-årig gymnasielinje med betyg i engelska och tyska eller franska eller äger motsvarande kunskaper. Deltagarna får 150:- kronor per skolarbetsdag och gratis kursmaterial. Bidraget är skattepliktigt.

Det egendomliga är emellertid att AMU nu håller på att konkurrera ut motsvarande kurser inom den vanliga ungdomsskolan och den kommunala vuxenundervisningen. AMU:s kurser är ju i första hand avsedda för arbetslösa ungdomar men även andra tas in om plats finns. Personalen vid arbetsförmedlingarna har i regel fått instruktioner att i första hand informera om AMU:s kurser och först därefter om övriga utbildningsmöjligheter.

Resultatet har mycket riktigt inte låtit vänta på sig. Den sekreterarkurs med motsvarande inträdeskrav som anordnas varje år vid Fridhemsplans gymnasium i Stockholm har nu fått brist på elever. Tidigare sökte elever från hela landet hit. Kursen fick ofta dubbleras.

På gymnasiekursen får eleverna gratis undervisning men ingen betalning under utbildningen. De kan söka studielån men får själva betala kursmaterialet. Många börjar därför på sekreterarkursen vid Fridhemsplans gymnasium och hoppar sedan över till AMU-kursen efter någon månad. Givetvis är det förenat med lika stora kostnader för det allmänna att fortsätta Fridhemsplanskursen med halva antalet elever som om alla vore

kvar.

Det är väl inte meningen att AMU skall konkurrera med redan existerande och väl fungerande yrkesutbildning. AMU-kurserna måste reserveras för arbetslösa ungdomar som är i verkligt behov av denna yrkesutbildning. Det behövs en grundlig översyn i besparingssyfte av arbetsmarknadsutbildningens hela nuvarande skolsystem. Man måste först undersöka om man inte kan utnyttja redan befintliga skolresurser innan AMU-centra tillåts starta allt fler kurser. Det nuvarande systemet är ett slöseri med skatte-medel.

Polisbristen

Åtskilliga omständigheter har på sista tiden bidragit till att göra polisens roll i samhället aktuell. Här i Svensk Tidskrift kan vi hänvisa till Håkan Winbergs artikel i nr 3 i år, med talande siffror om ökad brottslighet, bl a genom inbrott och våldsbrott. Bank- och affärsrånen har ökat till den grad att en påhittig journalist hade goda skäl att föreslå en ny fast rubrik i dagstidningarna: Dagens rån! Tunnelbanevåldet i Stockholm (bl a skadegörelse för 10 miljoner per år!) fick länge fortgå utan att vare sig massmedia eller myndigheterna föreföll särskilt illa berörda, men så begärde facket vid SL åtgärder – bl a i form av stängning av tunnelbanestationer, där vederbörande personal brukade råka särskilt illa ut – och då blev resultatet verkligen en viss förstärkning av bevakningen. Kanske mest belysande för polisens roll är till sist ett meningsutbyte i DN mellan Eva Moberg – med bl a beskyllningar mot polisen för hänsynslöshet mot demonstranter – och en polisanställd kontorist, Eivor Nilsson, som svarade polisen, speciellt huvudstadens polis.

Eivor Nilsson påtalade i sin intelligent skrivna inlägg i massmedias ensidigt kritiska syn på polisarbetet: varje litet misstag, som polisen gör eller påstås göra, basunerar ut – utan att man bekymrar sig om att påpeka den vanskliga situation, i vilken vederbörande tvingats ta till hårdhandskarna. Om demonstrationerna – där polisens insats särskilt väcker Eva Mobergs misshag – gör polisskribenten det högst realistiska påpekanget att för många är demonstrationer festliga, roliga tillställningar med särskild atmosfär av gemenskap och entusiasm, de är rent av så roliga att somliga vill vara med om samma sak om och om igen. Till slut bryr de sig knappt om vad de demonstrerar för, bara de får demonstrera. Hon kunde ha tillagt, att – det vet både poliser och andra – till demonstrationerna gärna ansluter sig folk, som alldeles oavsett demonstrationens syfte begagnar tillfället att skräna och göra ofog på ett sätt, som man inte skulle våga sig på mera enskilt.

Alldeles oavsett vad orsakerna djupast sett kan vara till den ökade brottsligheten och den förvånande aggressiviteten hos en del befolkningselement, står det utom tvivel, att vad som krävs är ökade polisresurser. Här verkar det som om – av orsaker som den utomstående har svårt att förstå – departement och övriga myndigheter iakttagit en återhållsamhet som är att beklaga. Det är klart, att det är bäst att ha poliser med sedvanlig grundlig polisutbildning, men i en tid av både ökande brottslighet och stor ungdomsarbetslöshet, även bland tämligen välutbildade yngre, ter det sig besynnerligt, att man efter flera år inte kan få fram polis eller vaktpersonal, som kan stoppa bråkmakarna i tunnelbanan i huvudstaden eller på liknande ställen. Ett särskilt bekymmer är vakan-

erna inom Stockholms poliskår, beroende på att stockholmspoliserna, bl a på grund av huvudstadspublikens otrevliga inställning, söker sig ut till landsorten. Här borde det inte vara omöjligt för handlingskraftigt folk i departement och polisorganisation att med olika medel få en ändring till stånd. Offentligt framförda ord av uppskattning och förtroende gentemot polisen från polisväsendets högsta målsmän kunde väl också ha sin betydelse i sammanhanget.

Utrikesministern talar

Gjordes en utfrågning inom den svenska allmänheten om vem som i dag är utrikesminister och alltså ansvarig för Sveriges förhållande till främmande makter, skulle resultatet bli nedslående, åtminstone för utrikesministern själv. Hr Blix gör ändå sitt bästa för att visa upp sig. Han talar, ofta och länge. Sedan ger hans departement ut hans tal i stencil, i tryck, slutligen i översättning. Allt detta kostar pengar, som används till ingen nytta, men det kostar också tid, eftersom det hör till ordningen att hr Blix med regelbundna mellanrum skall ta upp tid för riksdagen. Visserligen är det få som där lyssnar på honom och ännu färre som läser honom, men i alla fall tar han plats för annat och viktigare.

Går man igenom den 17 sidor långa maskinskrivna regeringsdeklaration, som han framförde den 12 mars i år, skall man finna att där inte finns ett ord av någon som helst betydelse för vare sig oss eller andra. Men plattityderna trängs. "Förhållandet mellan Förenta Staterna och Sovjetunionen präglas ännu i mycket av fruktan och misstro beträffande motpartens avsikter." Om Iran sägs naturligtvis att shahens regim misskrediterats, och där har "kraven på demokrati, re-

spekt för mänskliga rättigheter och en utvecklingspolitik grundad på ekonomisk och social rättvisa haft vårt självklara stöd". Det visste vi ärligt talat inte. Har det neutrala Sverige stött motståndsrörelserna, de kommunistiska och de islamska i Iran, och när beslöt riksdagen det? Med resultaten är dock hr Blix ganska nöjd. "Det gäller nu för de nya makthavarna att positivt ta tillvara de krafter som frigjorts genom resningen och föra en i verklig mening framstegsvänlig politik." Hur glad bör inte den nye islamitiska makthavaren vara över dessa goda råd! Hur måste han inte ha sett fram emot att få veta hur han skall bete sig! Var också hans första försök att bestämma om kvinnornas kläddräkt betingat av anvisningar från Sverige? Ty den medeltida rättskipning, som är under införande i det framstegsvänliga landet, kan väl inte ha framlagts med stöd av vår lagkunnige utrikesminister?

På sätt och vis är emellertid anvisningarna om hur freden mellan Israel och Egypten skall utformas det som överraskar läsaren mest. Det förefaller rent av som om president Carter, för att inte tala om de båda kontrahenterna själva i de respektive landen, inte tagit hänsyn till vår utrikesministers tankar. Säkerhetsrådets båda resolutioner 242 och 338 måste förbli grundvalarna för den varaktiga lösningen av Mellanöstern-frågan, läser man. Om vi inte har alldeles fel, innehåller dessa resolutioner Säkerhetsrådets ställningstaganden efter sexdagars-kriget. Enligt dem skulle Israel frånträda sina erövrade områden, inklusive östra delen av Jerusalem och Västbanken. Så vitt vi kan finna, har man nu gått förbi resolutionen 242 med tystnad. Trots hr Blix har den på något vis inte känts aktuell.

Inom UD, och inom diplomatiska kretsar i

allmänhet, vet man naturligtvis att tal av det här slaget hålls utan att någon fäster sig vid dem. Men den beskäftighet, som präglar det här citerade anförandet – och ytterligare citat kunde man plocka på varje sida i talet – är trots allt något nytt. Den betecknar en kvalitetsförsämring, som är ganska påfallande. Hr Ullsten, som enligt alla bedömare utmärks för sunt förnuft, kunde kanske bidra till att höja standarden genom att förmana sin utrikesminister att skära ned eller, hellre, avstå från sina anföranden.

Sjukvården näringspolitisk hjälpgumma?

Vid all offentlig upphandling är den grundläggande principen att köpa till lägsta pris. Detta under förutsättning att produkten i övrigt fyller uppställda krav. Risk finns emellertid nu att man inom landstingen kommer att tumma på denna princip. Förslag finns om att näringspolitiska och sysselsättningspolitiska faktorer skall vägas in i besluten vid antagande av leverantörer till landstingen. Om detta genomförs skulle konsekvenserna kunna bli att de skatte- och försäkringsmedel som avsätts för sjukvårdsändamål skulle komma att indirekt användas att stödja företag med sysselsättningssvårigheter. Dessutom skulle priskonkurrensen på marknaden allvarligt skadas. Följden kunde bli ökade kostnader för sjukvården.

I en skrift till landstingsförbundets kongress i juni i år föreslås att "upphandlingsbestämmelserna ses över varvid frågan bör prövas om och hur närings- och sysselsättningspolitiska principer skall kunna tillämpas". I skriften är argumenteringen för denna målformulering oklar. Ingen beräkning finns över hur mycket sjukvården skulle fördyras om lägsta-pris-politiken övergavs. Inte heller finns något skrivet om de handelspoli-

tiska konsekvenserna.

För sjukvården, skattebetalarna och näringslivet kan detta bli en dyrköpt erfarenhet. Sjukvårdens uppgift måste vara att ta hand om sjuka människor och inte sjuka företag.

Ett grundskott

Trots all kritik och alla olyckliga erfarenheter fortsätter skolöverstyrelsen sin reaktionära politik. Den jämlikhetspolitik nämligen, som i teorin skall leda till att alla barn får samma kunskaper och blir lika duktiga, men som i praktiken missgynnar barn från hem med låg studiemotivation och privilegier vad som förr i världen kallades "bättre mans barn".

Vore vi i denna tidskrift reaktionära skulle vi alltså vara fulla av förtjusning över Birgitta Ulvhammars och hennes kollegors skolpolitik. Den skapar en sig själv förnyad bildningsaristokrati rekryterad från socialgrupperna I och II, medan barnen från grupp III redan i skolan begränsas i sin intellektuella utveckling och sitt kunskapsförråd så starkt att de från början inriktas på samhällets lägre befattningar. Ty hur mycket jämlikhet vi än har, är och blir det skillnad mellan en flygkapten och en flygvärdinna, en byråchef och en vaktmästare, en läkare och ett sjukvårdsbiträde.

Nu är vi inte reaktionära utan varma anhängare av tanken att varje barn skall ha sin chans att utveckla sina anlag och att föräldrar och skola skall arbeta för detta tillsammans. Skolöverstyrelsen vill det också, men tror att det bäst sker i en skola med små krav och ringa frihet för individen att själv forma sina egna studier. Om alla får samma utbildning blir alla lika bra, det är en av SÖ:s besynnerliga trossatser. Mot den stupida en-

vishet, med vilken SÖ bedriver denna politik, har nu forskare och skolfolk i snart två decennier kämpat förgäves.

Tyvänn måste man befara att inte ens det sannskyldiga grundskott, som en skicklig forskare nyligen tillfogat SÖ:s skolprogram, kommer att leda till en kursändring. De nya forskningsresultat det här är fråga om kommer inte från någon på den fil stud-nivå, som i Sveriges Radio brukar utnännas till "forskare", utan från något så seriöst som en doktorsavhandling. I ett tiotal år har Siv Fischbein följt 300 tvillingpar genom deras skolgång och därefter.

Fischbein påpekar nu att den nya läroplanen för grundskolan innehåller två oförenliga grundtankar: 1) Skolan skall ge alla elever ett visst mått av gemensamma baskunskaper, och 2) varje elev skall ges stor frihet att själv välja vad han eller hon vill syssla med.

Hennes slutsats är att det senare kommer sannolikt att leda till ännu större skillnader emellan eleverna än vi har i dag. Hon rekommenderar i stället olika behandling av elever med olika förutsättningar, intressen och levnadsvillkor. Det tror hon dessutom leder till större jämlikhet. Det tror vi också.

Summan på hennes text är att det gäller att acceptera att individer utvecklas olika och att variationen är en tillgång både i skolan och i samhället. Detta, menar hon, förutsätter en mycket flexiblare skolorganisation än vi har i dag.

Resultaten är inte överraskande. På allmänna erfarenhetsgrunder har man inom forskning och politisk kritik av SÖ hävdad ungefär detsamma. Det värdefulla med undersökningen är att empiriken kompletterats med en högkvalitativ vetenskaplig analys av ett i hög grad givande material.